

"Lyckligtvis vet de inte hela min bakgrund"

Kurdisk gerillakrigare och svensk akademiker. Vinkännare sprungen ur en muslimsk bakgrund. Och nu: socialist som blir chefredaktör för den amerikanska regeringens propagandasändningar på kurdiska. Omar Sheikhmous är motsatsernas man.

TT:s Mellanösternkorrespondent Stefan Hjertén är entusiastisk när jag ringer upp och frågar vad han tycker om Omar Sheikhmous.

– Han är världens bästa kurd. Han är tillförlitlig, tillgänglig och har alla kurdiska ledare på armlängds avstånd. En gång när jag hade varit i Damaskus och nämnde det för Omar så sade han "synd, jag kunde ha sett till att du hade fått träffa (PKK-ledaren Abdullah) Öcalan".

I augusti tillträder statsvetaren Omar Sheikhmous sitt nya jobb på den amerikanska radiostationen Voice of America. Han blir ansvarig för en timmes dagliga sändningar på två kurdiska dialekter. Lyssnarna finns framför allt i Kurdistan men också i USA och Europa.

– Vem får en sådan chans i min ålder? Ett fint jobb, en fantastisk lön och goda möjligheter att avancera. Och jag har alltid tyckt att journalistik är mer stimulerande än akademisk forskning, säger han, påtagligt laddad men utan att tumma en millimeter på den ödmjukhet som är hans kanske starkaste egenskap.

Jag träffar Omar Sheikhmous på hans tjänsterum på Centrum för invandringsforskning (Ceifo) på Stockholms universitet. Där står han mellan igentejpade flyttkartonger och halvtömda bokhyllor och letar efter en korkskruv. Inför intervjun har han köpt räkor och vitt ungerskt vin. Vi går ned på universitetsområdet och sätter oss under en stor lönn.

Omar Sheikhmous härstammar från en rik jordägarfamilj i syriska Kurdistan. Pappan var engagerad i de syriska kurdernas självständighetskamp. Omar sattes i en amerikansk skola som drevs av kväkare i Aleppo och blev medveten om demokratins och humanismens grundkrav. Redan som tonåring engagerade han sig för den kurdiska saken. Han fängslades och torterades men köptes fri av pappa storbonden.

I början av 1960-talet kom Omar Sheikhmous till London där han studerade statskunskap. Samtidigt sökte han sig till extremvänstern. Under ett besök i Berlin stötte han stötte ihop med tre kurdiska landsmän vars berättelser ändrade kursen på Omars liv. En av dem hade nyss återvänt från Moskva och berättade om förtrycket där. De två andra var på besök från Sverige och sade till Omar att flytta dit.

Vid den tiden fanns det sex kurdiska flyktingar i Sverige; Omar blev den sjunde. Han fick asyl nästan direkt, fortsatte sina studier, träffade svenskan Agneta Kling och gifte sig med henne 1974.

Samtidigt följde han utvecklingen i Kurdistan, och tillsammans med gerillaledaren Jalal Talabani grundade han 1975 det kurdiska partiet PUK (Kurdistans patriotiska union).

– Jag trodde på stora förändringar för kurderna. Jag sade till Agneta "jag åker tillbaka". Hon sade "jag följer med".

Så kom det sig att paret tillbringade åren 1979-81 i som pesh mergas – gerillasoldater – i Irak. DN intervjuade paret som berättade om utmaningen att försöka leva som jämställt i ett rebelläger. Och Expressen visade en bild där Agneta poserade vid ett luftvärnsartilleri.

– Fast vi var pesh mergas, fast vi bar vapen och fast vi utsattes för beskjutning så hamnade vi aldrig i strid och vi dödade inte en enda människa, säger Omar Sheikmous.

Genom lönnens mörkgröna bladverk faller plötsligt tunga regndroppar. Vi flyttar in i universitetets restaurang intill. Med självklart lugn dukar Omar upp papperstallrikarna, brödet, räkorna och vinet på ett fönsterbord.

Efter tiden som gerillakrigare var Omar Sheikmous under flera år PUK:s representant i Europa. Han och hans fru bodde då i Tyskland, Italien och England. Hans vision var att skapa en kurdisk rörelse grundad på demokratiska ideal.

– Jag fick se mycket inom den kurdiska rörelsen som jag kände avsmak för: olagliga avrättningar och andra kränkningar av mänskliga rättigheter. Jag protesterade och tvingade dem att skriva under olika människorättsdokument.

Men hans strävan mot demokrati vann inget gehör. År 1985 lämnade han PUK och återvände till Sverige. Här hade inställningen till invandrare förändrats sedan 1970-talet. Omar Sheikmous fick söka 80 jobb innan han till slut anställdes som forskarassistent på Ceifo. Där har han blivit kvar ända till nu. Under 16 år har han drivit forskningsprojekt kring bland annat muslimska invandrares sociala anpassning och folkmordskampanjen i irakiska Kurdistan.

Fortfarande arbetar han för att ena kurdiska grupper kring demokratiska ideal. Men när jag frågar om dagsläget suckar han och drar händerna tungt över ansiktet, pannan och upp över flinten.

– Det är svårt för kurderna att enas som nation. Det finns så många andra intressen och konflikter som spelar in.

Han syftar på spelet mellan ledarna i Iran, Irak, Turkiet och Syrien, på USA:s maktspel i regionen och på de personliga motsättningarna mellan olika kurdiska frontfigurer.

Omar Sheikmous har en vision om att regionala strukturer i stil med EU ska upprättas i Mellanöstern och göra det möjligt för kurderna att röra sig fritt inom Kurdistan utan att dagens statsgränser skulle behöva utplånas.

– Det är en av anledningarna till att jag har tagit jobbet på VoA, att jag vill vara med och påverka regionen i demokratisk riktning.

Den amerikanska regeringen drog igång Voice of Americas sändningar på kurdiska i samband med Iraks invasion av Kuwait 1990. USA ville ha ett instrument för att förmedla sin syn på konflikten till den kurdiska befolkningen i regionen.

– Rent strategiskt är kurderna ett viktigt folk för USA. De utgör 30—40 miljoner människor i en region med stora gas- och oljefyndigheter, säger Omar Sheikhmous.

Nu frågar sig många kurder om den amerikanske presidenten George W Bush kommer att fullfölja det som hans far avstod från under Kuwaitkriget 1991, nämligen att avsätta Iraks ledare Saddam Hussein.

-- Om förändringarna i Irak kunde ske under kontrollerade former skulle USA avsätta Saddam Hussein imorgon. Men problemet för USA är att man inte vet vad det skulle få för konsekvenser, säger Omar Sheikhmous.

Han menar att USA knappast vill se en oberoende kurdisk stat i norra Irak.

Genom sitt jobb på Voice of America hoppas Omar Sheikhmous kunna öka världens medvetenhet om kurdernas situation. För även om sändningarna är på kurdiska så översätts viktiga rapporter till engelska av exempelvis BBC Monitoring Service.

Hur kommer det sig att en ärkekonserverativ amerikansk regering anställer en socialist i propagandasyfte?

– Lyckligtvis vet de inte hela min bakgrund, säger Omar Sheikhmous och skrattar sitt kluckande skratt. Nej, att vara vänstermänniska kan faktiskt vara en merit även i USA. Man kan ju bli amerikansk president fast man var desertör i Vietnamkriget, som Bill Clinton.

Vad det gäller den svenska bevakningen av kurdfrågan är Omar Sheikhmous tveksam.

– Det finns inget helhetsgrepp, säger han.

Han jämför gärna med rapporteringen kring Palestinafrågan som är så mycket djupare. En förklaring är, säger han, att palestinierna har stöd av 22 arabstater medan kurderna inte har några stabila allierade. En annan förklaring är att palestiniernas kamp till stor del förs på Israelkontrollerat område där pressen har större möjligheter att arbeta öppet än i Turkiet, Iran och Irak.

När Omar lämnar Sverige tillsammans med sin Agneta kommer han att känna ett visst vemod.

– Här finns en prestigelöshet som jag kommer att sakna. När jag besöker universitet i England eller USA brukar jag berätta just om den här restaurangen som ett exempel: här äter professorer och elever, lärare och arbetare, tillsammans. Det är ovanligt.

Då faller en skugga över vårt bord.

– Ni får under inga omständigheter sitta och dricka medhavt vin här! ryter en av universitetsrestaurangens anställda och rycker undan flaskan och glaset.

- Det skadar inte att vara lite flexibel, säger Omar allvarligt.
- Det är jag! Men detta styrs av lagar och förordningar!

Omar skakar på huvudet och ler, till synes road av att ett sådant utbrott kan inträffa även i detta prestigelösa och flexibla land.

Namn Omar Sheikhmous **Ålder** 59 år **Familj** Hustrun Agneta Kling-Sheikhmous **Bor** Washington, D. C. **Yrkesbakgrund** Badvakt, varuhusexpedit, gerillakrigare, redaktör för det kurdiska partiet PUK:s radiosändningar, statsvetare **Drivkraft** Att göra sitt bästa **Aktuell** Ny chefredaktör för Voice of Americas sändningar på kurdiska